

Jordi Muñoz: «No té cap sentit pensar en la creació d'un exèrcit català»

Històric de l'animilitarisme català, és partidari de construir un nou marc de relacions internacionals en la futura República catalana que no passi per reproduir les estructures actuals on l'exèrcit es dona per descomptat | Sobre la polèmica entorn a la presència de l'exèrcit al Saló de l'Ensenyament: «El corpus legal que emana del Parlament, el Govern i l'Ajuntament estan per sobre de les decisions de Fira de Barcelona i de l'estament militar»

Jordi Muñoz | Dolors Pena

Jordi Muñoz és un històric de l'antimilitarisme català. Implicat en les diferents etapes de les lluites contra el servei militar obligatori i la prestació social substitutòria, primer, i contra la guerra i la presència de l'exèrcit en espais on s'hauria d'incentivar la cultura del a pau, després, actualment és membre de la campanya Desmilitaritzem l'Educació i del moviment antimilitarista de Catalunya. El 20 de gener passat va participar, junt amb Montse Aumatell, en l'acte «Sobirania i exèrcit» que la CUP va organitzar al Casino de Vic. L'acte també va servir per presentar el nou grup de treball sobre desmilitarització que impulsa la CUP, però amb la participació de persones militants i no militants.

Amb la mili abolida, provisionalment, des de 2001, i amb les guerres gairebé assumides com un fet de la natura, què queda del moviment antimilitarista als Països Catalans?

Personalment, d'entrada tinc fortes resistències a assumir les guerres com un fet de la natura, tot i ser una constant al llarg de la història de la humanitat. Respecte la qüestió que es planteja... amb la mili abolida, provisionalment, des de 2001, què queda del moviment antimilitarista als Països Catalans? Ja en el preàmbul del projecte de l'Estatut de Núria de 1931, s'especificava: «El poble de Catalunya, no com a una aspiració exclusiva, sinó com una redempció de tots els pobles d'Espanya, voldria que la joventut fos alliberada de l'esclavatge del servei militar». La societat catalana s'ha caracteritzat per la capacitat de mobilitzar-se de forma inequívoca cap als seus objectius amb eines i estratègies no-violentes. Només cal recordar la multitudinària manifestació del 10 de juliol del 2010 i les diades de l'11 de setembre dels darrers cinc anys reclamant els drets nacionals. En l'àmbit del moviment per la pau i antimilitarista, podríem destacar quatre moments determinants dels darrers 45 anys que han esdevingut punts d'inflexió.

El moviment dels insubmisos, és clar.

Sí, però abans, l'any 1971, en Pepe Beúnza es declarava objector de consciència al servei militar. Era la primera persona que a l'Estat espanyol ho feia per motivacions polítiques. En segon lloc, l'any 1982 l'Estat espanyol ingressa a l'OTAN de la mà de la UCD. El 12 de març de 1986, ara ha fet 30 anys, el govern del PSOE va convocar un controvertit referèndum per ratificar-ne, o no, la permanència. El resultat va validar l'opció defensada pel govern espanyol. Però Catalunya va optar pel No. El moviment antiOTAN va assolir una capacitat de mobilització social enorme. Va obrir el debat d'un dels puntals tabú hereus de la dictadura: l'exèrcit. El moviment pacifista sota el lema «Neutralitat, OTAN no, Bases fora» va obrir la caixa de trons al conjurar-se públicament en un debat que qüestionava aspectes tan transcendents com les funcions de les forces armades, els conceptes de defensa i d'enemic, la despesa militar i el comerç d'armes, entre d'altres. Paral·lelament, els mitjans de comunicació van començar a difondre la situació de vida dins les casernes, les quintades -humiliacions i vexacions- que patien els soldats de lleua, i a fer públiques les dades de suïcidis, accidents i morts de joves durant el servei militar obligatori.

I tot això hauria estat el germen per a la suspensió de la mili?

Sí, però sobretot hem de tenir present un tercer moment cabdal, el que té lloc des de finals de la dècada dels 80 fins a la suspensió del servei militar obligatori a partir del 31 de desembre de 2001: la campanya d'insubmissió a la mili i a la prestació social substitutòria. Sens dubte, aquesta ha esdevingut una de les lluites de desobediència civil, d'enfrontament directe amb l'Estat -i el seu braç armat: l'exèrcit- més contundents i representatives dels darrers temps. Durant aquests anys, 50.000 joves es van declarar insubmisos desobeint el reclutament forçós, la conscripció militar o civil. «Que no ens segrestin la vida», proclamàvem. Molts van ser jutjats i gairebé un miler a tot l'Estat espanyol va ingressar a la presó generant nombroses mobilitzacions de protesta, diverses accions de lluita no-violenta, un rebuig social creixent i suports internacionals. Un gest rebel -una decisió personal en el marc d'una estratègia col·lectiva que implicava assumir les conseqüències d'aquesta desobediència- que ha canviat profundament la vida de milers de persones i que al nostre país ha contribuït a aprofundir en la concepció i el sentiment antibel·licista. Dissidència, resistència i incidència són conceptes clau.

Jordi Muñoz, el 19 de gener passat a Vic Foto: Dolors Pena

Havies parlat de quatre grans moments. N'hi va haver un quart, un cop ja abolida la mili?

La plataforma Aturem la Guerra coordinant a Catalunya les mobilitzacions contra la guerra de l'Iraq durant l'any 2003 i organitzant la històrica manifestació del 15 de febrer de 2003, que va aplegar un milió tres-centes mil de persones. Encara ressonen les cassolades que van percutir durant setmanes, nit rere nit, pels carrers i les places dels pobles i ciutats del nostre país. I és així com des de fa molts anys, a casa nostra, s'ha creat un nombrós teixit associatiu, entitats i moviments socials que estan treballant per la justícia, la pau i la solidaritat: organitzacions com FundiPau -la Fundació per la Pau-, el Centre Delàs d'Estudis per la Pau o Justícia i Pau. I campanyes com la d'objecció fiscal a les despeses militars o la campanya Desmilitaritzem l'Educació, en són un exponent. També diversos col·lectius antimilitaristes treballen en aquesta línia arreu dels Països Catalans. La Coordinadora Tarragona Patrimoni de la Pau n'és un clar i reeixit exemple. Fruit de la pressió social, de totes aquestes lluites i mobilitzacions la legislació catalana s'ha vist impel·lida a incorporar part dels seus continguts i avui ja són un referent.

Com funcionava la campanya per la insubmissió? Malgrat ser una decisió individual, la lluita era col·lectiva... Estàveu articulats?

La campanya d'insubmissió es va articular a partir d'un funcionament assembleari, coordinada a nivell estatal i aglutinant diverses organitzacions. A Catalunya, la varen impulsar el MOC, el MILI-KK, el CAMPI --Col·lectiu Antimilitarista per la Insubmissió- i les diverses assemblees antimilitaristes que es van crear a força comarques. No va ser un moviment circumscrit a l'àmbit urbà sinó que la seva activitat es va estendre per tot el territori donant lloc a la creació arreu de grups de treball i de suport. També cal destacar la importància que va representar el treball en xarxa i teixir estretes complicitats amb altres moviments socials -feminista, estudiantil, veïnal, gai i lesbiana, independentista, ecologista, llibertari, sindical, okupa i partits de l'esquerra anticapitalista- intercanviant ideologia i acció. I finalment va ser cabdal la feina dels advocats i les advocades que

van donar suport jurídic al moviment antimilitarista i als insubmisos. O la implicació directa de moltes persones vinculades professionalment a l'àmbit de la cultura: al teatre, la música, la literatura i el periodisme, les arts plàstiques, el cinema...

«La campanya Desmilitaritzem l'Educació denuncia que es presenti les forces armades amb una imatge edulcorada, com una opció divertida de formació professional»

Però continua havent-hi presència de l'exèrcit als Països Catalans, i fent-s'hi maniobres. I continua anant al Saló de l'Ensenyament.

Cert. Diverses entitats vinculades al foment de la pau i l'educació van crear l'any 2008 la campanya Desmilitaritzem l'Educació amb l'objectiu d'impedir la presència de les Forces Armades i els seus valors en els espais educatius. Sota el lema «Les armes no eduquen, les armes maten» es vol posar de manifest el desacord en la progressiva militarització de determinats espais públics. La campanya va arrancar amb la redacció d'un manifest unitari, la creació d'una plataforma web i l'adhesió de més de seixanta entitats donant-hi suport. A partir de llavors i ininterrompudament, els esforços per denunciar la presència de l'exèrcit en espais educatius i de formació es va centrar en el Saló de l'Ensenyament, i durant vuit anys s'hi han fet actes públics per exigir que no hi hagi presència militar en aquest espai. Un dels objectius de la campanya és sensibilitzar a la comunitat educativa i la societat catalana en relació als mecanismes de legitimació de la imatge de l'exèrcit en espais on hauria de promoure's el sentit crític, la transformació i la justícia social i la resolució no-violenta dels conflictes. La campanya Desmilitaritzem l'Educació denuncia que es presenti a les forces armades amb una imatge edulcorada de la seva autèntica essència i dels seus principis -obediència cega-, com una opció divertida de formació professional, o que no s'aprofundeixi en l'anàlisi del desequilibri entre el pressupost del Ministeri de Defensa i les greus retallades imposades a les partides socials.

Hi ha algun moviment equivalent a nivell internacional a la campanya Desmilitaritzem l'Educació?

A nivell internacional, la Internacional de Resistents a la Guerra, la WRI -War Resisters' International-, promou des de fa anys accions descentralitzades arreu per visualitzar el rebuig global a aquesta estratègia de normalització de la guerra en escoles i instituts. Accions en diferents països pretenen denunciar la lògica de glorificar personatges i guerres com a mecanismes de resolució de conflictes, esdeveniments de, diguem-ne, entreteniment militar orientats a la joventut per encoratjar-los al reclutament i acceptar la seva professionalització per la via militar, etc.

Això fan?

Des de la professionalització de l'exèrcit espanyol, aquest ha dut a terme una campanya d'inserció en els espais educatius, formals i no formals. Les tècniques de propaganda que utilitzen les Forces Armades per difondre una imatge positiva pròpia han canviat al llarg dels anys. Els últims temps, però, des que el servei militar va deixar de ser obligatori, aquestes tècniques han utilitzat altres canals -com l'educació- i s'han dirigit a altres públics, com els infants i els joves. Els exèrcits segueixen una tendència de diversificació de tasques que fa que àmbits que podrien ser exclusivament civils, com la recerca científica o l'acció humanitària, estiguin militaritzats.

Jordi Muñoz, el 19 de gener al Casino de Vic Foto: Dolors Pena

El Parlament instava l'estiu passat, a proposta de la CUP-CC, a no permetre la presència de l'exèrcit en espais com el Festival de la Infància o el Saló de l'Ensenyament.

Sí, el 14 de juliol passat, ara tot just fa mig any, el Parlament de Catalunya aprovava amb una àmplia majoria la Moció 55/XI sobre la desmilitarització de Catalunya (<http://www.parlament.cat/getdocie/11003387>), que insta el Govern de la Generalitat a evitar la presència de l'exèrcit en espais educatius i promocionals com el Saló de l'Ensenyament de Barcelona, així com als espais educatius, de formació o de lleure que s'organitzen a Valls, Girona i Lleida. Certament, nosaltres hem plantejat que la línia a seguir hauria de ser el model que es va adoptar a la passada edició del Festival de la Infància de Barcelona que no va comptar amb la presència de cap cos armat a les seves instal·lacions. Per això la campanya Desmilitaritzem l'Educació va impulsar fa un temps la Xarxa de Centres Educatius Lliures d'Armes amb l'objectiu de sensibilitzar els equips directius de les escoles i els instituts, així com els i les professionals de l'educació perquè no deixin entrar personal dels cossos i forces de seguretat amb armes als centres educatius ni a les aules.

I us consta quina ha estat la reacció de les forces armades davant l'aprovació de la moció?

L'exèrcit ha entomat molt malament l'aprovació de la moció i, posteriorment, la seva exclusió del Festival de la Infància de Barcelona. I ha iniciat un embat obertament desafiant i provocatiu fent declaracions públiques contràries i duent a terme accions d'incompliment dels acords del Parlament de Catalunya i de l'Ajuntament de Barcelona.

«Els valors que transmet la institució militar com la

violència contradiuen els valors de pau, diàleg, respecte i llibertat que han de ser la base d'una futura república»

Ara per ara, per tant, sembla que qui fa desobediència és l'exèrcit, triplicant l'espai al Saló de l'Ensenyament, continuant fent maniobres a Collserola i anunciant la presència a la Festa del Cel. Què està fallant aquí?

Malauradament és així. A primers de gener d'enguany, Fira de Barcelona va fer pública la decisió d'incloure novament un estand de l'exèrcit a la propera edició del Saló de l'Ensenyament, que tindrà lloc a Barcelona del 22 al 26 de març vinent. Pocs dies després, la mateixa institució confirmava que havia concedit triplicar l'espai de les Forces Armades al Saló i passar de 36 a 100 metres quadrats. Aquesta decisió contravé plenament la moció del Parlament de Catalunya i, en el cas del Saló de l'Ensenyament, també l'acord del plenari del Consell Municipal de Barcelona del 26 de febrer passat. Entenem, doncs, que la sobirania i la voluntat manifesta del Parlament de Catalunya, els acords del Govern de la Generalitat i de l'Ajuntament de Barcelona s'estan vulnerant. El corpus legal que emana d'aquestes institucions estan per sobre de les decisions de Fira de Barcelona, així com, de l'estament militar.

I què hi poden, o més aviat què hi han de fer les administracions per defensar les resolucions que van aprovar?

Considerem que és a les diverses administracions públiques i de govern a qui pertoca donar les pautes i directrius oportunes, dur a terme totes les accions i gestions necessàries, adoptar les mesures adequades i pertinents i vetllar perquè l'exèrcit deixi de tenir presència d'ara endavant en tots aquells espais i àmbits que no li són propis: ni maniobres militars a espais naturals com a Collserola, Montserrat o la Serra de l'Albera, ni desfilades ni actes d'exaltació militar i de legitimació de la violència i de les armes, ni la participació i la presència d'avions de combat en exhibicions aèries com la Festa al Cel, ni concedir ajuts per part de l'administració a la indústria militar a Catalunya, ni estands militars a cap Saló d'Ensenyament. Perquè la defensa d'espais de lleure i formatius lliures d'exèrcits i d'armes és una reclamació de fa temps del moviment per la pau i de la comunitat educativa i, sens dubte, ha esdevingut un autèntic anhel social. Des de la campanya Desmilitaritzem l'Educació seguim treballant cap a un futur sense exèrcits.

Jordi Muñoz, durant l'entrevista Foto: Dolors Pena

La futura República Catalana independent no ha de tenir exèrcit?

Ras i curt: no. No es pot caure en el parany de reproduir aquest tipus d'estructures. Per mi, no té cap sentit pensar en la creació d'un exèrcit català. En aquest sentit, subscric totalment les reflexions expressades en el document «Preguntes i respostes sobre defensa i la seguretat a Catalunya» del Grup Estat de Pau i en el que en Pepe Beúnza hi participa. Hi diuen que Catalunya té l'oportunitat d'esdevenir un país que aposti fermament per la justícia, la pau i la solidaritat i no pas per perpetuar l'opressió i la mort. Tenim el repte de replantejar el concepte i el model actual de seguretat i defensa i fer-ho a partir d'uns altres paràmetres, d'unes altres premisses, ben diferents. Tenim la possibilitat de començar a posar les bases per a construir un nou marc de relacions internacionals. Els valors que transmet la institució militar com la violència com a mitjà per a resoldre els conflictes contradiuen els valors de pau, diàleg, respecte i llibertat. Valors que, al meu parer, han de ser la base d'una futura república.

Us diran que tots els països del nostre entorn en tenen, d'exèrcit. I més en una situació fràgil com serà el nou estat.

Sens dubte, és un repte. I és una qüestió cabdal que ens interpel·la. No obstant això, el model actual és un autèntic fracàs, ha quedat a bastament demostrat. Per tant, no podem defugir la responsabilitat col·lectiva de cercar solucions intel·ligents i propostes vàlides. I això serà possible en la mesura que la societat s'hi impliqui i hi participi activament. Com sovint s'ha dit, la pau és massa important per deixar-la en mans dels militars.

Tu vas ser un dels objectors insubmisos que vàreu obrir el camí cap a la suspensió del servei militar. Ara que es torna a parlar tant de desobediència, el vostre va ser un exemple clar de desobediència que va acabar amb una situació injusta com era la mili.

Probablement, el gran pòsit, el bagatge pedagògic més significatiu que rau en la insubmissió és haver pogut constatar l'enorme potencial que té la desobediència civil com a eina de canvi personal i col·lectiu i la immensa capacitat de transformació social i política.